Анатолій Гудзевич

КРАЄЗНАВЧА ДІЯЛЬНІСТЬ ВІННИЦЬКОГО ВІДДІЛУ УКРАЇНСЬКОГО ГЕОГРАФІЧНОГО ТОВАРИСТВА: ІСТОРІЯ ЗДОБУТКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ (ДО 50-РІЧЧЯ ВІД ЧАСУ СТВОРЕННЯ)

Анотація. *У статті висвітлено історію становлення, основні напрями діяльності та наукові здобутки Вінницького відділу Українського географічного товариства у сфері географічного краєзнавства й дослідження Поділля. Особливу увагу приділено науково-дослідницькій, освітній та природоохоронній діяльності осередку, його внеску у збереження природної й історико-культурної спадщини Вінниччини. Розкрито значення сучасних краєзнавчих і природоохоронних ініціатив для раціонального природокористування та збалансованого розвитку регіону.*

Ключові слова: *географічне краєзнавство, Вінницький відділ Українського географічного товариства, Поділля, антропогенні ландшафти, природоохоронна діяльність, раціональне природокористування, історико-культурна спадщина, збалансований розвиток регіону.*

Anatolii Hudzevych

LOCAL STUDIES ACTIVITIES OF THE VINNYTSIA BRANCH OF THE UKRAINIAN GEOGRAPHICAL SOCIETY: HISTORY, ACHIEVEMENTS, AND PROSPECTS (ON THE OCCASION OF ITS 50TH ANNIVERSARY)

Abstract*. This article examines the history of the establishment, key areas of activity, and scientific achievements of the Vinnytsia Branch of the Ukrainian Geographical Society in the fields of geographical local studies and research on the Podillia region. Particular attention is paid to the branch's research, educational, and nature conservation work, as well as its contribution to the preservation of the natural and historical-cultural heritage of the Vinnytsia region. The significance of contemporary local studies and nature conservation initiatives for rational natural resource management and the balanced development of the region is highlighted.*

Keywords*: geographical local studies, Vinnytsia Branch of the Ukrainian Geographical Society, Podillia, anthropogenic landscapes, nature conservation activities, rational natural resource management, historical-cultural heritage, sustainable regional development.*

Географічному краєзнавству, як правило, відводять досить скромну роль допоміжної ланки в структурі загального краєзнавства. Хоч у виконанні основних завдань краєзнавства, зокрема вивчення природи, господарства, взаємозв'язків у системі «природа – людина (суспільство) – виробництво», як і в підготовці освічених людей, здатних передбачати наслідки своєї діяльності та використовувати їх на практиці за місцем свого проживання, роль географічного краєзнавства важко переоцінити. У вирішенні науково-організаційних та наукових регіональних і загальних географічних проблем важливу місію виконують науково-громадські фахові спілки й товариства, зокрема на Вінниччині таким є об'єднання географів.

Вінницький відділ Українського географічного товариства (УГТ) є складовою частиною Українського географічного товариства, яке, у свою чергу, є спадкоємцем Південно-Західного відділу (1873-1876 рр.) Руського географічного товариства (засноване у 1845 р.) та Української філії Всесоюзного географічного товариства (1947 р.), яка поступово трансформувалася в Українське географічне товариство при відділі хімічних і геологічних наук Академії наук УРСР (1959 р.) зі своїм статутом [8;9].

Свою історію Вінницький відділ УГТ розпочав з утворення у тодішньому Вінницькому педагогічному інституті в 1976 р. природничо-географічного факультету [1;3;6], що стало початком систематичного наукового комплексного краєзнавчого дослідження Поділля, передусім Східного Поділля – Вінниччини.

Основними напрямами наукової діяльності Вінницького відділу в минулому і тепер є дослідження історико-географічних особливостей формування, структури, класифікації та раціонального використання антропогенних ландшафтів Подільського краю та України, підготовка навчально-методичних посібників й картографічних атласів для студентів вузів і шкіл. Зважаючи на це, члени Вінницького відділу УГТ активно працюють над вирішенням проблем краю. Свідченням цього є щорічні обговорення на кафедральних конференціях і висвітлення основних наукових проблем, які стосуються Вінницької області та суміжних регіонів на сторінках збірника наукових праць факультету («Актуальні питання географічних, біологічних та хімічних наук», загалом 26 випусків до 2024 р.) та фахового наукового збірника «Наукових записок Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Серія «Географія» (32 випуски до 2021 року), а з 2021 року журналу «Ландшафтознавство» (включено до переліку наукових фахових видань України /категорія Б, №676 від 20.06.2023 р.; 9 випусків на 2026 рік). Проблематика дипломних робіт студентів також пов′язана з дослідженням антропогенних ландшафтів і антропогенних компонентів, природних ландшафтів, тенденцій розвитку господарських комплексів України та Вінниччини, екологічної ситуації в області та адміністративних районах, дослідження стану заповідної справи, раціонального природокористування та охорони довкілля.

Колективом регіонального відділу УГТ здійснено значний внесок у становлення географії як науки та практики географічного краєзнавства. Зокрема, його члени, передусім співробітники університету, брали участь у фольклорно-етнографічних експедиціях (проф. Гудзевич А.В.: 2006-2007 рр. – Красилівський р-н на Хмельниччині; 2007 р. – Бушанська сільська рада (с/р) на Вінниччині; 2011 р. – Северинівська с/р на Вінниччині), займалися розробкою держбюджетних тем зі створення екомережі України (проф. Денисик Г.І., проф. Гудзевич А.В.) та виконання госпдоговірних робіт із природоохоронної та екологічної тематик (професори Денисик Г.І., Гудзевич А.В., Воловик В.М., Яцентюк Ю.В. та ін. колеги упродовж 1996−2025 рр.).

З 2018 року до кінця 2024 року Вінницький відділ, в особі проф. А.В. Гудзевича, виконував обов’язки наукового куратора НПП «Кармелюкове Поділля» від природничо-географічного факультету Вінницького державного педагогічного університету. Разом із начальником наукового відділу Парку к.г.н. В.Є. Любченком (членом Вінницького осередку УГТ) здійснювалося

консультування співробітників Парку й погодження напрямів природоохоронної діяльності з питань:

- пропаганди та популяризації наукових знань та оволодіння учнями сучасними методиками та формами дослідницької діяльності.
- історико-культурної спадщини на території НПП;
- рекреаційної організації Парку;
- погодження напрямів науково-технічної і науково-просвітницької діяльності парку, визначених відповідними відділами Парку (науковим й рекреації та еколого-освітньої роботи);
- узгодження змісту номерів газети національного парку «Кармелюкове Поділля» (Вісника Кармелюкового Поділля), плакатів, сувенірів тощо;
- корегування Програми збереження та відновлення корінних дубових насаджень на території НПП «Кармелюкове Поділля».
- підготовки номерів Літопису Природи НПП «Кармелюкове Поділля»;
- планування організаційних заходів з приводу проведення Всеукраїнських науково-практичних конференцій («Роль національних природних парків в розвитку туризму», вересень 2018; «Оптимізація процесів поновлення корінних лісових насаджень в умовах Південно-Східного Поділля», вересень, 2021; «Регіональні аспекти наукових досліджень на об'єктах і територіях природно-заповідного фонду», серпень 2024 р.).

Наукові дослідження членів Вінницького відділу здійснюють значний вплив на соціально-економічний розвиток на регіональному та національному рівнях, передусім у плані: популяризації результатів наукових досліджень, розвитку освіти і культури, збереження природно-ресурсного потенціалу навколишнього середовища тощо. Зокрема, за результатами дослідження водних об'єктів м. Вінниці (науково-дослідна тема: «Проведення гідронімічних досліджень водних об'єктів м. Вінниці», керівник проф. Гудзевич А.В., 2024 р.) виявлено й систематизовано уяву про процес формування назв основних річок міського середовища на майже тисячолітньому часовому відтинку – від найдавнішого періоду першої згадки до нашого часу. Встановлено нестабільність гідронімічного середовища Вінниці. З'ясовані причини і чинники історичної трансформації назв річок міста та на засіданні топонімічної комісії м. Вінниці внесено пропозиції стосовно реконструкції та відтворення утрачених географічних назв гідронімів. Результати дослідження уже враховані у новому «Реєстрі річок Вінницької області» (2024) та при вивчені навчальних дисциплін «Географія рідного краю», «Географія області», «Проблеми сучасної географії», «Географія туризму у Вінницькій області», а також можуть бути впроваджені в освітній простір багатьох інших дисциплін, як то: «Загальне краєзнавство», «Топоніміка», «Географічне краєзнавство», «Історичне краєзнавство», «Гідрологія» та ін. Окрім того вони можуть бути використані широким колом фахівців: краєзнавцями, географами, істориками, етнологами, фольклористами, лінгвістами та працівниками закладів культури; їх застосування буде корисним у навчальному процесі освітніх закладів. Фактичний матеріал є інформаційною основою для подальших топонімічних (гідронімічних, етимологічних, лексичних та ін.) інтерпретацій річок Вінниці та Вінницької територіальної громади.

Наразі у світі утвердилося переконання стосовно того, що одним із шляхів досягнення Цілей сталого розвитку України на період до 2030 року є узгодження розселення населення й виробничо-господарської діяльності у населених пунктах з співвідношенням природних та антропогенних ландшафтів. Екологічні вимоги забезпечуються формуванням екомережі, а також створенням природоохоронних об'єктів. Для вирішення вищеозначених проблем та на виконання «Програми охорони навколишнього природного середовища Вінницької міської територіальної громади на 2021–2025 роки» (розділ 4, п.4. «Охорона і раціональне використання зелених насаджень, збереження природно-заповідного фонду», розділ 7 п.1, п.п.1.9) і Концепції інтегрованого розвитку м. Вінниця 2030 тощо у 2025 році членами Вінницького відділу, переважно фахівцями кафедри географії, виконана науково-дослідна робота на тему: «Проведення досліджень потенційних об'єктів і територій Вінницької міської територіальної громади щодо можливості їх включення до природно-заповідного фонду» (керівник – проф. кафедри географії Гудзевич А.В.).

У результаті проведення досліджень потенційних об'єктів і територій Вінницької міської територіальної громади щодо можливості їх включення до природно-заповідного фонду визначено перспективні до заповідання об'єкти і території, які потребують природоохоронних заходів шляхом їх заповідання у якості пам'яток природи місцевого значення – шести ботанічних та однієї гідрологічної. Пропоновані цінні території та об'єкти, окрім їх ролі у досягненні Цілей сталого розвитку, суттєво доповнять природно-заповідний фонд міської громади і будуть сприяти розвитку організованих форм рекреації та туризму.

Проведення широкомасштабних польових досліджень антропогенних ландшафтів упродовж 1993-2026 рр. членами регіонального відділу УГТ дало можливість значно поглибити, а в окремих випадках і розробити нові методи й методики їх пізнання, зібрати та систематизувати накопичені матеріали для подальшого опрацювання. Саме тут було започатковано низку краєзнавчих серій:

а) із 4-х колективних монографій під загальною редакцією проф. Денисика Г.І. «Поділля: природа і ландшафти» видано дві монографії: «Середнє Побужжя» (2003) і «Середнє Придністров'я» (2007) загальним обсягом 34 друк. арк. У планах монографії «Західне Поділля» і «Центральне Поділля».

б) із 10-ти запланованих монографій під загальною редакцією проф. Денисика Г.І. «Антропогенні ландшафти Поділля» вийшли з друку усі: «Дорожні ландшафти Поділля» (Денисик Г.І., Вальчук О.М., 2005), «Селитебні ландшафти Поділля» (Денисик Г.І., Бабчинська О.І., 2006), «Водні антропогенні ландшафти Поділля» (Денисик Г.І., Хаєцький Г.С., Стефанков Л.І., 2007) і «Рекреаційні ландшафти Поділля» (Денисик Г.І., Воловик В.М., 2008), «Лісові антропогенні ландшафти Поділля» (Денисик Г.І., Канський В.С., 2011), «Сільські ландшафти Поділля» (Денисик Г.І., Кізюн А.Г., 2012), «Геосайти Поділля» (Денисик Г.І., Страшевська Л.В., Корінний В.І. 2014), «Антропогенні заповідні об'єкти Поділля» (2016), «Натурально-антропогенні ландшафти Поділля» (Денисик Г.І., Рябоконь О.В., 2016), «Белігеративні ландшафти Поділля» (Денисик Г.І., Антонюк, 2017).

Цей науковий доробок є вагомим результатом роботи Вінницького відділу й зокрема кафедри географії (фізичної географії та соціально-економічної географії,

діючих як окремі підрозділи з квітня 1992 р. до березня 2012 р.), як його ядра, у вивченні антропогенних ландшафтів Поділля [7].

Практикується також публікація узагальнюючих монографій, де розглядаються актуальні проблеми, пов'язані з раціональним використанням та оптимізацією натуральних й антропогенних ландшафтів Поділля та України [2;4]. Серед них – «Антропогенні ландшафти Правобережної України» (Денисик Г.І., 1998), «Лісополе України» (Денисик Г.І., 2002), «Лісостепові Полісся» (Денисик Г.І., Чиж О.П., 2007) «Висотна диференціація рівнинних ландшафтів України» (Денисик Г.І., Кирилюк Л.М., 2009), «Етнокультурні ландшафти містечок Поділля (Воловик В.М., 2011), «Антропогенні ландшафти річища та заплави Південного Бугу» (Денисик Г.І., Лаврик О.Д, 2012), «Садово-паркові ландшафти Правобережного України» (Денисик Г.І., Кравцова І.В. 2012), «Міжзональний геоекотон ,,лісостеп-степ" Правобережної України» (Денисик Г.І., Ситник О.І., 2012), «Висотна диференціація та різноманіття антропогенних ландшафтів» (Денисик Г.І. Война І.М., 2013) «Унікальні ландшафти Середнього Придністер'я» (Денисик Г.І., Мудрак Г.В., 2014), «Ландшафтне та екологічне різноманіття Вінниччини» (Чиж О.П., 2014), «Промислові ландшафти регіону видобутку уранових руд в Україні» (Денисик Г.І., Козинська І.П., 2015), «Міжзональні геоекотони України» (Денисик Г.І., Ситник О.І., Чиж О.П., Безлатня Л.О., Денисик Б.Г., Война І.М., 2020), «Моделі сакрального простору» (Воловик В.М., Воловик А.В., 2026) та інші;

в) із 12-ти краєзнавчих збірок під загальною назвою «Земля Подільська» (ред. Г.І.Денисик) вийшло з друку збірки: «Простори Вінниччини», «Подільське Побужжя», «Заповідне Поділля», «Містечка Східного Поділля», «Подільські товтри», «Вінниця та її околиці», «Подільський камінь», «Діброви Поділля» [2;5].

г) із 10-ти краєзнавчих збірок «Бібліотечка вінничанина» (проф. А.В.Гудзевич) вийшла з друку збірка «Заповідні куточки Вінниці» [2].

Окремо підготовлено довідник («Вулиці Вінниці», 2002, 2007, проф. Гудзевич А.В.) та науково-популярні нариси («Містечка Поділля», проф. В.М.Воловик; «Зелені «оазиси» Вінниці», «Знай і бережи (Природні та рукотворні скарби Вінниці та околиць)», «Стежками Олександрівського парку», проф. А.В.Гудзевич; «Природа міста Вінниці», проф. Ю.В. Яцентюк), атласи Вінницької області (колектив кафедр географії, ред. Любченко В.Є.).

Комплексну уяву про основні закономірності та специфіку територіальної організації природи, населення та господарства Вінницької області й по нині забезпечують навчальні посібники, підготовлені членами відділу УГТ та їх однодумцями, зокрема «Географія Вінницької області» (2004, автори: Денисик Г.І., Корінний В.І., Півошенко І.М., Конєва С. І., Панасенко Б.Д., Дєдов О.В., Стефанков Л.І., Вдовиченко С.М., Матвійчук О.А., Гудзевич А.В., Мудрак О.В., Кирилюк Л.М., Любченко В.Є., Жовнір Л.Ф., Захарченко В.І., Бірюкова Н.В., Панасенко Т.В., Ковальова Л.П., Стасюк М. С., Дзюбенко О.Ф.) та «Вінниччина: факти та цифри (географічний аналіз)» (2018, Гудзевич А.В., Любченко В.Є., Война І.М.).

Члени регіонального відділення УГТ є авторами низки краєзнавчих статей в Українській Географічній Енциклопедії (професори Денисик Г.І., Гудзевич А.В., Панасенко Б.Д.), Екологічній енциклопедії (проф. Денисик Г.І.)

та Енциклопедії Сучасної України (професори Денисик Г.І., Гудзевич А.В., Панасенко Б.Д.).

Перераховані вище видання (наукові, науково-популярні, навчально-освітні тощо) та експедиційний досвід стали основою для розробки екологічних стежок («Сабарівська» – проф. Гудзевич А.В., 2002, – у 2022-му її перейменовано на «Стежку Коцюбинського»; «Олександрівська» – проф. Гудзевич А.В., 2011; «Вишенська» («Дружби народів») – проф. Гудзевич А.В., маг. Денисик Б.Г.) й здійснення шкільних природоохоронних та екологічних проєктів («Збережемо рослинність — збережемо якісне довкілля», «Проблеми малих річок Вінниці» та ін.), які стосуються збереження природи регіону через заповідання цінних об'єктів і територій, відтворення деградованих та застерігають забруднення.

Упродовж 2025 року Вінницький відділ Українського географічного товариства (УГТ) й КЗВО «Вінницька академія безперервної освіти» за безпосередньої участі й науково-методичної підтримки кафедр географії та біології природничо-географічного факультету Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського, Басейнового управління водних ресурсів (БУВР) Південного Бугу та підтримки Управління освіти і науки Департаменту гуманітарної політики Вінницької облдержадміністрації започаткували проєкти з організації паспортизації та охорони вікових дерев й інвентаризації поверхневих вод (зокрема і повернення назв, безіменним до нині, річкам) Вінницької області. Метою проєктів є усвідомлення відповідальності перед прийдешніми поколіннями й потребою підтримки і примноження національних традицій щодо збереження природничо-історичної спадщини як України загалом, так і Вінниччини, зокрема.

Наприкінці 2025 року представники Вінницького відділу (д.геогр.н. Гудзевич А.В. і к.геогр.н. Любченко В.Є.) разом зі співробітниками Державного архіву Вінницької області та Вінницького обласного краєзнавчого музею ініціювали історико-краєзнавчий проєкт «Відлуння історії Вінниччини». Метою проєкту є дослідження, систематизація та популяризація топонімічної спадщини Вінницької області як живого свідчення історико-географічного, етнічного та культурного розвитку краю. Проєкт спрямований на відтворення національної ідентичності через осмислення місцевих географічних назв − сіл, річок, урочищ, балок і доріг, які зберігають у собі пам'ять поколінь, відображають особливості мови, побуту та світогляду мешканців територій, які на сьогодні складають Вінницьку область. Він передбачає збір та узагальнення топонімів про локально-регіональну історію Вінниччини та створення онлайн-версії топонімічного словника Вінницької області. Проєкт здійснюється за підтримки Вінницької обласної військової адміністрації, зокрема Департаменту гуманітарної політики.

Попередні роки плідної праці членів Вінницького осередку сприяли створенню власної наукової школи з антропогенного ландшафтознавства (керівник – д.г.н., проф. Денисик Г. І.). Продовжуючи усталені традиції, вже у XXI ст. на базі Вінницького осередку проведено низку міжнародних науково-теоретичних конференцій: «Антропогенні географія та ландшафтознавство: кінець XX — початок XXI сторіч» (2000, 2003, 2013), «Історична географія: початок XXI сторіччя» (2007), «Культурний ландшафт: теорія і практика» (2010), семінарів

«Перспективи розвитку сільського зеленого туризму в Україні та Польщі» (2008) та Всеукраїнських науково-практичних конференцій, зокрема «Туризм як фактор розвитку регіону» (2011) та цілої низки разом з Уманським (2005, 2008, 2010, 2012) та Криворізьким педуніверситетами (2006, 2011) конференцій з антропогенного ландшафтознавства та екології. Важливе місце в темах доповідей посідали питання природи й природних ресурсів області, що знайшло відображення в матеріалах конференцій. У 2018 році проведено всеукраїнську науково-практичну конференцію присвячену мікроосередковим процесам в антропогенних ландшафтах та І Всеукраїнську науково-практичну інтернет-конференцію з питань етнокультурного ландшафтознавства. У 2019 та 2020 рр. продовжену практику проведення науково-практичних інтернет-конференцій з концентрацією уваги на каркасні (селитебні й дорожні) антропогенні ландшафти, проблеми розвитку туризму (Всеукраїнський рівень з міжнародною участю, 2019 ─ 2023 рр.).

Знаковою подією для географів краєзнавців, і не тільки, стало проведення 18-21 травня 2016 р. на базі Вінницького відділу XII з'їзду Українського географічного товариства [9].

8 жовтня 2026 року за сприяння в організації і безпосередньої участі членів осередку, відбулася Всеукраїнська науково-практична конференція «Актуальні питання географії, туризму, біології та хімії», присвячена 50-річчю створення природничо-географічного факультету.

У короткому огляді функціонування Вінницького відділення УГТ охоплені не всі напрями його діяльності. Хочеться сподіватися, що наступні покоління дослідників-географів продовжать те, що виконане їх попередниками, а комплексний географічний науково-краєзнавчий напрям залишиться основою для створення загальної географічної картини світу та її регіонів, України, рідного краю.

З часу створення і до осені 2023 року відділ очолював д.г.н., проф. Денисик Г.І. 29 листопада 2023 року на засіданні Вінницького відділу УГТ головою відділу обраний д.г.н., проф. кафедри географії Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського д.г.н., проф. А.В. Гудзевич.

В умовах широкомасштабної війни, задля наближення Перемоги Вінницький відділ гуртується задля продовження славних традицій УГТ та її кращих представників у сприянні посилення ролі географії, передусім в освітньо-просвітницькій діяльності серед різних верств населення та вирішенні нагальних проблем сьогодення на загальнодержавному та місцевому рівнях.

ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА

1. Гудзевич А.В. Природничо-географічний факультет Вінницького державного педагогічного університету та краєзнавство. Вінниччина: минуле та сьогодення. Краєзнавчі дослідження. Мат.-ли XXII наукової історико-краєзнавчої конференції. Вінниця: О. Власюк, 2009. С. 552-555.

2. Гудзевич А.В. Внесок географів в розвиток регіональних науково-краєзнавчих досліджень початку XXI ст. Наукові пошуки географічної громадськості: вчора, сьогодні, завтра : Мат.-ли міжн. наук.-практ. конференції, присв'яченої 50-річчю заснування Луганського відділу Українського Географічного товариства (26-28 жовтня 2009 р., м. Луганськ). Луганськ, 2009. С. 188-189.

3. Гудзевич А.В., Стефанков Л.І. Центр природничо-географічної освіти на Поділлі: особливості формування та реалії. Освіта на Поділлі: минуле та сьогодення» (до 100-річчя заснування Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського) : матеріали XXIII Всеукраїнської історико-краєзнавчої конференції. Вінниця, 2011. С. 48-53.
4. Гудзевич А.В. Географічне краєзнавство в регіональному вимірі. Роль краєзнавства у соціально-економічному і культурному розвитку регіону: матеріали III Міжнар. наук.-практ. конф. 10-12 жовт. 2012 р., Вінниця. Вінниця, 2013. С.192-193.
5. Гудзевич А.В. Регіональні наукові школи як чинник забезпечення ефективної реалізації природничо-географічного знання. Науковий часопис НПУ імені М.П. Драгоманова. Серія 4. Географія і сучасність [зб.наукових праць] / ред рада: В.П. Андрущенко (голова). К.: Видавництво НПУ імені М.П. Драгоманова, 2014. Вип. 20 (32). С. 46–53.
6. Гудзевич А.В. Природничо-географічна освіта і наука у педвузі (до 40–річчя природничо-географічного факультету). Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Серія : Географія. Тернопіль: СМП «Тайп». №2 (випуск 37). 2014. С. 4–11.
7. Гудзевич А.В., Г.І. Денисик, Б.Д. Панасенко. Особливості функціонування кафедри фізичної географії в процесі підготовки вчителя географії та екології. Освіта на Поділлі: минуле та сьогодення» (до 100-річчя заснування Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського): матеріали XXIII Всеукраїнської історико-краєзнавчої конференції. Вінниця, 2011. С. 80-82.
8. Шищенко П.Г. Південно-Західний (Київський) відділ Російського географічного товариства: створення, заборона українства. Географія та економіка в рідній школі. 2000. №3. С. 41-45.
9. Шищенко П.Г., Денисик Г.І. Українське географічне товариство (13.02.1873–13.02.2023). Україна і світовий географічний рух. Вінниця: ТОВ ТВОРИ. 2024. 228 с.

Віктор Косаківський, Володимир Волощук, Владислав Курбанов

З ІСТОРІЇ АРХЕОЛОГІЧНО-ЕТНОГРАФІЧНОГО ГУРТКА ПРИ КАФЕДРІ КУЛЬТУРИ, МЕТОДИКИ НАВЧАННЯ ІСТОРІЇ ТА СПЕЦІАЛЬНИХ ІСТОРИЧНИХ ДИСЦИПЛІН ФАКУЛЬТЕТУ ІСТОРІЇ І МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН ВІННИЦЬКОГО ДЕРЖАВНОГО ПЕДАГОГІЧНОГО УНІВЕРСИТЕТУ ІМЕНІ МИХАЙЛА КОЦЮБИНСЬКОГО (ДО 25-РІЧЧЯ ВІД ЧАСУ СТВОРЕННЯ)

Анотація. *У статті висвітлено діяльність археологічно-етнографічнго гуртка при кафедрі культури, методики навчання історії та спеціальних історичних дисциплін Факультету історії і міжнародних відносин Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського з 2001-2026 рр. Особливу увагу приділено науковій діяльності учасників гуртка.*

Ключові слова: *ВДПУ ім. М. Коцюбинського, археологічно-етнографічний гурток, В. А. Косаківський, майстер-класи, наукова робота.*